llegendes Gerionines

Concurs de relats sobre el gegant Gerió

Ajuntament de Girona

Fal·Lera Gironina

Llegenda d'en Gerió

La llegenda que aquí se'ns explica ens transporta a uns anys molt i molt allunyats dels nostres dies; uns quants segles, ben cert, que avui ens separen d'uns fets que van tenir lloc en aquesta nostra lluminosa i sempre fascinant contrada. Es tracta de la llegenda d'en Gerió dels tres caps; aquest gegant d'enormitats extraordinàries en tots els sentits que vingué a fundar aquella resplendent ciutat de Geriona, que ara és aquesta nostra actual i irrepetible Girona. Una llegenda que encara ressona amb emoció i també amb secrets i enigmes entre els habitants de la vila pels carrers plens de temps i d'història del Barri Vell, entre pedres, teulats, gàrgoles, terrats i finestres mil·lenàries. I així és com diversos joglars que ens han precedit ens l'han contada sempre:

Temps era temps, i de terres llunyanes, aparegué un dia a la ciutat un gegant inefable i majestuós que es feia anomenar Gerió. La sorpresa i la perplexitat de tothom van ser enormes, fins i tot fervents, quan es va fer avinent que aquell personatge gegantí no tenia un sol cap sinó tres. Van transcorre uns dies abans no es va saber, també amb molta estranyesa, que els tres caps de l'home voluminós responien a tres personalitats seves diferents. Que és com dir tres atribucions humanes posades sobre un únic cos.

—I doncs, amable gegant, per quina raó tan inexplicable per nosaltres teniu tres caps sobre el vostre cos immens? —li preguntaren uns camperols que segaven blats una tarda calorosa d'estiu en veure'l passejar per la contrada.

—Ai, bona gent... —els respongué Gerió amb un posat pacient i generós—. Mireu: jo vinc d'un indret que és molt lluny d'aquí. Allà on em van engendrar i on vaig viure de ben petit s'hi esdevenen coses de vegades incomprensibles; jo era un infant com tots els infants del món, però un bon dia un home vell, que era mag i profeta, se'm va acostar i em va fer saber que jo havia de ser gegant i que havia de tenir tres oficis al llarg de la meva vida: l'ofici d'arquitecte, l'ofici de pastor de bous i, finalment, l'ofici de guerrer. I tal dit, tal fet. Així va ser aquell mateix dia, un cop el sol es va pondre entre la pau i l'escalfor dels cims, horitzó enllà. I ja ho veieu: un cap que tinc damunt meu per a cadascun d'aquests oficis que em defineixen i que hauré de dur a una bona fi mentre visqui.

Ràpidament, aquells camperols van fer córrer les paraules del gegant de les tres testes arreu del territori i tothom va restar embadalit... Talment cert: amb cosa de poc temps el gegant va començar a ser molt estimat entre les persones. I l'afecte era ben correspost. Gerió passejava cada tarda pels vorals del riu i es delia en la plàcida conversa amb tothom amb qui es trobava en el seu caminar lent i parsimoniós. Un cop i un altre es veia commogut parlant del seu origen convuls, i recordava sempre amb emoció aquella vivència que havia tingut feia tants anys d'haver estat convertit en el que era en aquell moment. I deia, gairebé amb cara de nen: "No us podeu imaginar, amigues i amics, les vegades que em pregunto perquè vaig ser justament jo l'escollit de l'home vell, mag i profeta, per aquesta condició i per a tal comesa"... I, dit això, es posava a riure i a riure sense aturador.

Tot havia canviat enormement a la ciutat de Geriona amb cosa de tres mesos, i Gerió, sempre amatent i ja decidit a instal·lar-se de manera definitiva en aquesta contrada bellíssima entre Galligants, el Güell, el Ter i l'Onyar que tant l'havia fascinat, començà a ensenyar els seus atributs d'home arquitecte i animava la gent a construir-se cases fermes, sòlides, ben projectades, i així fou com la ciutat va anar fent-se una Geriona amb cara i ulls, agradosa per als viatgers, comerciants i visitants d'arreu.

—I com voleu, admirat arquitecte Gerió, que construïm les nostres cases?

Nosaltres som una gent que treballem la terra i fem pasturar el nostre bestiar i no tenim ensenyances ni recursos per aixecar parets ni bastir teulades com les que voldríem —li preguntaven amb enuig els vilatans quan se'l trobaven.

—No patiu, estimats conciutadans. Jo us proveiré amablement d'aquestes necessàries ensenyances que us calen. I tothora us dic que, amb la meva força i amb el meu enginy, us faré a mans les piles que us convinguin de pedres carejades i de fusta bona perquè feu les vostres vivendes i estances, els vostres estables i colomars i els vostres tallers de treball —els responia el gegant amb una afable complicitat i amb tot l'entusiasme que desprenien el seu cor i els seus ulls vibrants cada cop que s'adreçava a ells.

Gerió de seguida va erigir a les comelles de l'indret tres torres resplendents com a signe de defensa i també d'acolliment: Sobreportes, Gironella i la Rufina. Tres torres o tres punts alçats sobre la vila dibuixats amb la sàvia mirada de qui sap predir el bon futur de les persones i les coses. Transcorria el temps, i amb la confiança, la bona energia i el coratge que l'home voluminós havia anat instaurant entre els vilatans, la ciutat de Geriona ja anava ensenyant uns carrers ben traçats, placetes amb sol, capitells esculpits, fonts d'aigua clara, ràfecs altius, ampits, patis amb lliris, arbres i plantes... La Geriona somniada ja enamorava tothom, gent d'aquí i gent de terres veïnes i de més enllà.

S'expandí després l'home gegant pastor de bous. Savi i respectuós com era, en Gerió pastor sabia bé que la natura és l'aliment majúscul que tenim les persones a la Terra. Tot ens ve de la terra, devia dir-se ara i adés. En efecte, el pastor té cura dels seus animals; els procura la menja i els guareix si emmalalteixen. En preserva la seva reproducció i busca instal·lar entre ells una plana convivència... Gerió va ser ferm i astut en aquesta tasca i la llegenda ens ho constata. Passava dies i més dies amb els seus bous entre userdes i ferratges, boscos, rostolls, valls nodrides d'herba fresca i planes i torrents. Però un dia es va saber que un capvespre ple de miralls de llum sobre l'Onyar Gerió va veure emergir d'entre les aigües encalmades el rostre lluminós, càlid i entranyable, d'una nimfa, la nimfa Pirene. Va ser un capvespre proveït d'un miracle plenament inesperat... Durant tres dies el gegant pastor de bous estigué desaparegut, com amagat en el seu interior, ocult i silent, a causa d'aquella aparició sublim de Pirene sobre les crestes de l'aigua. Tothom a la vila s'interrogava sobre el perquè d'aquella seva desaparició tan sobtada i inexplicable, però també és cert que de seguida va córrer la brama prop de les riberes de l'Onyar que el que realment havia succeït és que Gerió s'havia enamorat amb fervor de Pirene i que aquesta seva passió per la nimfa era la causa principal del seu recolliment reflexiu i solitari. De manera que tot s'anà aclarint a poc a poc. En efecte, al quart dia, Gerió es tornà a deixar a veure amb els seus bous per la vall frondosa de Sant Daniel i de seguida s'acostà per segon cop als vorals de l'Onyar. I explica la llegenda que a l'hora dels miralls del capvespre sobre l'aigua endormiscada del riu de nou aparegué Pirene, és possible que més altiva i sinuosa que mai. En aquesta ocasió, Gerió es va armar de valentia per adreçar-s'hi obertament:

—He sabut, bella dama, que el vostre nom és Pirene. Viviu des de sempre en aquestes aigües encalmades? —li preguntà Gerió amb molta delicadesa.

—El meu nom és Pirene, en efecte... Però no cal que us interesseu per les coses meves —va respondre la nimfa amb una certa fredor.

—Com que no? Heu de saber que la vostra formositat em commou des del dia que us vaig veure emergir d'entre aquestes aigües.

—Voleu dir que n'hi ha per tant? —va etzibar-li Pirene, ara sí, més agradosa...

Amb un somriure d'orella a orella, el gegant va voler ser més directe a favor dels seus interessos:

—Permeteu-me confessar-vos que em teniu el cor robat. Us ho volia fer saber i ara ja ho he dit.

—Això, ara mateix, a mi ni em passa pel cap —pronuncià de seguida Pirene.

—Bé, ho puc comprendre —continuà Gerió, insistent—. Però us demano amb sinceritat que reconsidereu aquesta vostra negativa tan severa. No oblideu que sóc poderós i disposo d'una fortuna que podria ser ben bé vostra.

—No us equivoqueu amb mi, gegant de la riquesa: jo no espero de ningú ni poder, ni or, ni brillants, ni res que s'hi assembli... El meu viure es compon de senzillesa i humilitat, essencialment —va manifestar la nimfa amb un posat ferm i segur com una muntanya ben calçada.

Gerió va quedar abstret, de sobte. Es va arronsar com una serp i va esfumar-se entre joncs i canyissars. Abans, però, li havia proposat a Pirene que, davant la seva dràstica negativa d'amor, al cap de cinc dies es trobessin de nou al mateix indret per si ella canviava d'opinió. El pastor de bous es negava a perdre l'esperança, i vet aquí que un cop més va desaparèixer de l'aguait de tothom durant cinc llarguíssimes jornades... La llegenda explica que durant les nits d'aquests dies se sentien els udols de Gerió, mig de dolor mig d'esperança, boscos i muntanyes enllà. Els aguilots, de nit, sobrevolaven els camps i semblava que escampessin també els gemecs de neguit i d'enyor del pastor de bous enamorat i reclòs al seu amagatall a l'espera d'aquella prodigiosa llum que potser arribaria i que ell tant anhelava: la resposta afirmativa de Pirene respecte al seu amor cap a ell.

Passaren els cinc dies i les cinc nits. Aquell matí del dia assenyalat Gerió es forní amb les elegàncies més delicades tant de dins com de fora. El matí era nítid, amb un sol vibrant que llepava un a un els verds dels blats, els grocs de la ginesta viva i el roig portentós de les roselles. El pastor de bous s'havia de trobar amb Pirene i s'ompli de totes les aromes possibles de l'herba i les flors abans de l'encontre definitiu... Però de vegades no tot camina ni es dibuixa davant nostre d'acord amb l'anhel i el desig que tenim i que sentim.

En efecte, aquell matí de llum diàfana que Gerió preveia tan bellíssim i proveït d'amor no s'acomplí. La sort que el pastor de bous buscava es va convertir en una dissort: passà el matí i el migdia i pels vorals del riu, cap aparició de Pirena. Ni una ombra de Pirene... Ni els joncs vivíssims del riu es movien... El desig d'esperança del gegant féu que restés a l'indret fins al capvespre, ulls clucs i cada cop més ofegat en la seva desesperació. La vida, certament, conté també finituds. I tant és així que, d'ençà dels fets que aquí s'expliquen, ningú mai va saber res més de la nimfa dels miralls del riu. Res de res, ni una llàgrima de res.

—Un dia tornarà, no heu de patir, sentiu? —va dir-li algú molt benvolent que volia encoratjar-lo aquell mateix capvespre.

I Gerió, de molt endins, va respondre:

—Acabo de constatar, a desgrat meu, que el meu cor és un cor ja abatut... La vida ens ensenya que la bellesa transita per uns indrets molt més interiors del que ens pensem de vegades. I també que l'amor és fet d'unes partícules minúscules i immenses alhora que res tenen a veure amb els més ufanosos dels tresors materials.

Aquelles van ser, efectivament, les darreres paraules honestes i boniques que van sortir de la boca d'en Gerió. Almenys durant un temps. Doncs sí: tot es capgirà de seguida, sobretot la personalitat de Gerió. Tot l'home humil, tendre, afable i generós que havia estat fins ara es convertí en justament al contrari. I la causa principal d'aquesta transformació completa de la persona de Gerió havia estat la

desaparició de Pirene. Vet aquí que per un sentiment de venjança incomprensible i del tot exagerat en relació amb aquella pèrdua dins el seu cor, el gegant de les tres testes abandonà l'ofici de pastor de bous i començà a ensenyar sense miraments, de cop i amb tota la virulència del món, la duresa més fervent del gegant guerrer.

—I d'on us ve, gegant aterridor, aquesta vostra inesperada cara tan brava i venjativa? —li preguntaren uns vilatans atrevits que aconseguiren atansar-s'hi un matí boirós i de calma tensa.

—Allunyeu-vos des d'ara de mi si no voleu patir cap mal... —els respongué el guerrer superb mostrant-los els seus punys closos i forçuts—. Si sóc a partir d'avui un guerrer amb els ulls i la sang plens d'ira és perquè el meu destí així ho ha convingut. Vosaltres no hi podeu posar remei. Per tant, tal com us he proposat, allunyeu-vos de mi si no voleu rebre cap malícia per part meva... Pirene podria haver estat la meva reina i aquest castell immens de felicitat s'acaba d'ensorrar en el meu viure... Sigui això que us dic la més dràstica de les meves advertències!

I sense cap més paraula, s'esfumà, impertèrrit, entre els arbres del bosc i la boira densa d'aquell convuls començament de dia. Era cert que a Pirene el gegant no l'havia vista més i també era cert que ell no li hagués provocat cap mal a causa del seu disgust enorme pel fet de no haver concorregut a la cita aquell cinquè dia vora el riu, però sí que va ser veritat que per la ciutat de Geriona i pels seus entorns es va anar escampant entre veus conspiradores que Gerió havia matat Pirene per la seva negativa d'amor. Ho deien males llengües, però d'això no hi havia res de verídic... La llegenda així ho constata, i segons els joglars que han caminat i recaminat tots els temps, els fets que suceiren a partir d'aquell moment ens guien cap a un final de la història d'en Gerió de les tres testes colpidor i potser també una mica trist... Alguna relació poc coneguda o simplement misteriosa, en una època antiga, devia haver tingut la nimfa Pirena amb les terres llunyanes d'Egipte, perquè amb cosa de poc més de quatre jornades es va saber que estava arribant a la ciutat de Geriona una esquadra de guerrers ben armats i comandats pel rei Osiris, emperador indiscutible de totes les valls i muntanyes de l'immens Egipte, que venien a demanar comptes justament de la desaparició de la jove Pirene en aquesta vila dels quatre rius. En efecte, Osiris i els seus homes a cavall i vestits amb armadures infranquejables acamparen de nit en una esplanada de la ribera dreta de l'Onyar. Tothom en va tenir notícia i es temia amb preocupació alguna desgràcia imminent. Osiris s'havia proposat encerclar Gerió entre els joncs i els canyissars un moment o altre d'aquella mateixa nit i encadenar-lo fins que fos capaç d'explicar davant de tothom la incògnita que havia transcendit sobre la desaparició de Pirene i el perquè de la seva decisió de convertir-se en guerrer malvat. Finalment, i per la benevolència que uns déus devien implantar sobre la terra, no hi hagué ni tragèdia ni cap sang vessada sobre els miralls del riu. Perquè resulta que Osiris i Gerió es trobaren sense esperar-s'ho entre els matolls, al punt ja de l'albada, sense armes i mirant-se als ulls:

—Us podria fer presoner ara mateix, malvat Gerió, pels fets iracunds de què se us acusa —li pronuncià el rei d'Egipte amb fortalesa.

—No hi tindríeu cap dret —respongué el gegant també amb autoritat—. Jo no he matat Pirene ni he comès cap calúmnia d'aquestes de les quals se m'acusa. En tot cas, si algun error s'ha vist en mi ha estat únicament el d'excés d'orgull. I vull que sigui dit que això ho he fet només per amor.

—No us puc creure del tot —precisà Osiris—. Pirene ha desaparegut a causa de la vostra argúcia, i des de la seva fugida no heu fet més que atemorir i amenaçar la gent d'aquesta contrada amb paraules cruents i venjatives. No us puc creure del tot.

—Tampoc em creureu vos, rei del gran Egipte, si us faig saber amb fermesa i amb el cor compungit que Pirene tornarà un dia o altre per aquestes riberes sense haver perdut la menor de les seves virtuts —hi afegí el gegant amb tot el convenciment del món.

I encara va continuar:

—Si ara em preguntéssiu, gentil rei, sobre el que jo voldria en aquests moments, us respondria que el meu desig fóra tornar a ser l'infant feliç i tranquil que vaig ser fins al dia que va venir a veure'm aquell home vell i mag que em va convertir en el gegant de les tres testes que he estat fins ara i que encara sóc.

Planava arreu una calma estranya... I després d'un silenci llarguíssim, el rei Osiris, pensatiu i eminent, li etzibà la seva sentència:

—Jo no tinc els poders per fer acomplir el vostre desig, de manera que no podreu recuperar la vostra vida d'infant que ara anheleu... No us mataré ni us condemnaré a cap mena de malefici. Però sí que heu de saber que des d'ara esdevindreu un gegant de cartró amb les vostres tres testes... I sobre el que expliqueu de Pirene, doncs demano que els déus us escoltin i que ella torni aviat entre nosaltres.

El Gerió guerrer va abaixar el cap. Plorava, i va somriure també després d'haver escoltat el veredicte final d'Osiris:

Tu, des d'ara, Gerió,

viuràs sempre a la ciutat.

Seràs dolç per als infants

–en la tasca que t'escau–

i galant per als més grans.

Cada festa d'abundor

ballaràs com t'és manat,

nou de trinca i de cartró.

I així va ser per sempre més.

Roger Costa-Pau